

nyezők hatásszínvonalát. Ezt azért is szükséges hangsúlyozni, mert a pedagóguspálya iránti érdeklődés felkeltése és formálása, a rátermettség és a pályához elengedhetetlen személyiségvonások fejlesztése csakis céltudatosan irányított komplex folyamatként valósítható meg. Az egyes tényezők és motívumok nem külön-külön érvényesülnek, hanem bonyolult rendszert képeznek, amelyben a céltudatosan motiváló elemek összefonódnak a spontán (gyakran ellenőrizhetetlen) hatásokkal, és az eredményt a tanulók szubjektív értékelése is jelentősen befolyásolja.

Vizsgálatunk igaz csak részelemeket tárhatott fel, de következtetéseink fontos jelzésekkel szolgálhatnak elsősorban a középiskolák számára. Ezt a hallgatóktól kapott információk visszatekintő-értékelő jellege is indokolja. Úgy gondoljuk, hogy a középiskolai pályaválasztás irányításában nem tekinthetünk el az elemzésben nyert jelzésektől, de azok társadalmi igények szerint történő pozitív irányú megváltoztatásának feladatát nem korlátozhatjuk a középiskolákra vagy a pedagógusképző felsőoktatási intézményekre.

KESZLER MÁRIA

"TÉRESSÉGET NEKÜNK IS..."

Kísérletek a magyar táncpedagógiában*

A kodályi nevelési koncepció, melynek tanulmányozására a világ minden részéből mind több pedagógus és zenei szakember keresi fel hazánkat — szervesen magába foglalja a 6—14 évesek tervszerű néptáncoktatásának programját is. A pedagógusok jelentős része felismerte, hogy a gyermekek nevelésében a dallal mindenkor összefonódik a játék és a tánc (mozgás), és ez nagy segíséget jelent a gyermekek sokoldalú anyanyelvi kultúrájának kialakításában. Kodály Zoltán világhírű pedagógiai munkásságának köszönhető, hogy a gyermekek esztétikai nevelésében ma már nagy szerepet kap a zenei képzés. Ezt a Kodály-örökségről zajló viták sem vonták kétségbe. A Mester zenepedagógiai

*A szerző — aki nemcsak tanúja, hanem részese volt annak a fellendülésekkel és visszariasztásokkal kísért küzdelemnek, mely az általánosan képző iskola elismert nevelő tevékenységének kívánta tudni a "mozgáskulturális anyanyelvi nevelést", a néptáncot — ebben az írásban vázaltszerűen kívánta összefoglalni e csaknem fél évszázados folyamat főbb eseményeit — okulásul, és további, a részletekre figyelő, tárgyyszerű kutatás ösztönzéseképp. (A szerkesztőbizottság.)

koncepciója és munkássága nyomán született eredmények a magyar táncpedagógiára is hatással voltak. Utat mutatott több alkalommal elmondott és leírt megállapítása: "A gyermek ösztönszerű természetes nyelve a dal, s minél fiatalabb, annál inkább kívánja mellé a mozgást. A zene és testmozgás szerves kapcsolata az énekes játék — ősidők óta a gyermek életének legfőbb öröme." Ő a nemzeti kultúra alapköveinek a beszédet, az éneket és a mozgást tekintette. Közülük az első kettő nemzeti jelentősége már köztudomású, ellentétben a mozdulat szerepével. Erről pedig egyik beszédében ezt vallotta: "Nekünk nemzeti ügy a tánc is, mert ahogy benne a nemzeti karakter kifejezésre jut, az valami eredeti és sajátos, mással nem pótolható. Nélküle hiányos a magyar jellemvonások sora."

Az általános táncos műveltség és mozgáskultúra megalapozására vonatkozóan több próbálkozásról tudunk. Visszatérő az a gond, hogy e próbálkozások nyomán a néptánc mégsem hódított teret a közoktatás rendszerében.

A felszabadulás előtti korszakból többek között Elekesné Weber Edit Testnevelési Főiskolán tanító tanárnak és Jánosi Sándornak a cserkészmozgalomban kifejtett tevékenysége igen lényeges. Ezek részletes értékelését Vitányi Iván: "A magyar néptáncmozgalom története 1948-ig" című tanulmányában megtette.

A felszabadulás után az ifjúsági mozgalmak lendületével jutott elismert szerephez és megannyi konkrét megvalósítás lehetőségéhez a játék és a tánc. Említésre méltónak tartjuk, hogy az Úttörőszövetség megalakulásával egyidejűleg Kaposi Edit személyében szakember kapott feladatot e terület kiemelt gondozására.

Megkezdődött a rendszeres pedagógusképzés is. Szilágyiné Szentpál Mária a budapesti Állami Pedagógiai Főiskolán, rendszeresen, heti két órában tanította a pedagógusjelölteket. A végzett tanítók az általános iskolákban megkezdtek a népi játék és tánc tanítását, többnyire heti egyszer két órás, fakultatív szakköri foglalkozás keretében. 1948-ban jelent meg Szentpál Mária: Tánc tanítás vezérfonal című kiadványa, mely a Testnevelési Főiskola átképző tanfolyamán a néptáncot mint mellékszakot végző hallgatók számára készült. A Testnevelési Főiskolán 1948-tól Rábai Miklós, később Duka Antalné, Szentpál Olga, László-Bencsik Sándor, Berczik Sára és Ligeti Mária vezetésével folyt az oktatás. Míg nem 1950/51-ben a tanügyi reform következtében mindkét helyen megszűnt az oktatás. 1950-ben Szentpál Mária Gyermektáncok címmel megjelent könyve, amely a főiskolai oktatás jegyzete lett volna, már csak az érdeklődő tanárok körében mint mozgalmi kézikönyv, s nem mint tankönyv juthatott szerephez.

A Népművészeti Intézet néprajzi és táncosztálya belső és külső munkatár-
saiból olyan munkaközösség jött létre, melynek a pedagógusok körében az ere-
deti anyagot, valamint ennek alapján a módszeres, didaktikusan felépülő, a
gyermek korcsoportjainak megfelelő tananyagot kellett terjesztenie. Muharay
Elemérnek, e korszakban is kiemelkedő egyéniségnek, az Intézet néprajzi osz-
tálya vezetőjének életműve átfogó pedagógiai elemzésével máig adósak vagyunk.
1954-ben az Intézet táncosztályának munkatársa, Szigeti Károly vezetésével
került sor az első, egyhónapos bentlakásos tanfolyam szervezésére, ahol a
gyermektáncok tanítására vállalkozó pedagógusok sokoldalú táncos és művésze-
ti képzésben részesültek, eredeti és feldolgozott gyermekjátékokat és nép-
táncokat ismertek meg. Tulajdonképpen csak ez a képzési, illetve továbbkép-
zési lehetőség maradt fenn.

A hírneves kecskeméti ének-zenei általános iskolában Kodály Zoltán kez-
deményezésére, Muharay Elemér segítségével 1953-ban bevezetésre került osz-
tályonként felmenő rendszerrel a néptáncoktatás. Ezt követte több hasonló
iskola is. Az itt bevált oktatási forma sikere nyomán az ének-zenei általá-
nos iskolákban a heti két testnevelési óra egyikét a néptáncóra vette át. Az
eredmények meggyőzték a szakmai vezetőket a tervszerű, rendszeres iskolai
néptáncoktatás értékeiről és pedagógiai szerepéről. A Művelődésügyi Minisz-
térium megbízást is adott a tárgy tantervének kidolgozására. Ez azonban a
hatodik osztály anyagánál sajnálatosan abbamaradt, mert a 106/1967. számú MM
utasítás — a Mester halálának évében — megszüntette az osztályonkénti, min-
den tanulóra kiterjedő néptáncoktatást, szakköri tevékenységgé szorítva visz-
sza azt. (E tapasztalatok elemzése is várat magára!)

A következő próbálkozás 1975-ben indult el, amikor a Magyar Tudományos
Akadémia mellett létrehozott, a szomatikus nevelés kérdéseivel foglalkozó
munkabizottság megbízásából a Népművelési Intézet Kaposi Edit vezetésével
"A távlati oktatási tervek testi nevelési programjának kiegészítésére" indí-
tott táncpedagógiai kísérletet, annak érdekében, hogy a megemelt számú test-
nevelési órák anyagához illessze a néptáncot. Négy óvodában, tizenegy általá-
nos iskolában (köztük két ének-zenei, egy testnevelés tagozatú), öt gimnázi-
umban, egy egészségügyi szakiskolában, egy ipari szakmunkásképzőben, egy ta-
nítóképzőben olyan kutatások indultak meg, amelyek a testnevelés tantárgy
keretei között helyezik el a népi játékot (énekes-táncos és sportszerű játé-
kokat) és a táncot abból a célból, hogy a növendékeket koruknak megfelelően
az eddigieknél összetettebb, változatosabb testi és esztétikai nevelésben
részesítsék. Megannyi új tapasztalat, kidolgozott tananyag, képmagnófelvé-
tel született. Sajnos ezeket csak a legszűkebb szakmai körök ismerhették meg.

A kísérletek 1977-ben további támogatás hiányában megszűntek. Néhány helyen (például Martonvásáron és Budapesten az Alsóerdősori Általános Iskolában) az igazgató és a pedagógusok kitartásán, úgyszeretétén múltott, hogy a tánctanítás a mai napig mégis az iskolai nevelés része maradt.

Az 1970-es évek második felében a közművelődés általános fellendülésének részeként a néptánc és a néptánc mozgalom is új erőre kapott. A táncházak lelkes résztvevői lettek a gyerekek, az úttörőmozgalom szervezte fesztiválokon és táborokban találkozhattak az első korszak "úttörői" és az új generációk. Egyszerre volt pedagógiai és művészi hitvallásnak tekinthető, hogy a néptáncos szakma legjobbjai (Foltin Jolán, Györgyfalvy Katalin, Lami István, Novák Ferenc, Oszkó Endréné, Tímár Sándor) alkottak koreográfiákat gyerekek számára. Példájukat fiatal szakemberek is követték. Sajátos szint hozott a nemzetiségi gyermekcsoportok eleven munkája. A művelődéspolitikai kezdeményezésére életre hívott Amatőr Néptáncosok Országos Tanácsának 1980. februári alakuló ülésén a beszámoló 350 gyermektáncscsoportról szólt. A konferencia állást foglalt — pusztába kiáltotta a szavát —: "Megoldást kell találni arra, hogy a közoktatásba bekerüljön a tánc mind a pedagógusok képzésébe, mind az általános iskolába tantárgyként."

Az elkötelezettek elszánt buzgalmát, ugyanakkor az ügy fontosságát igazolja, hogy 1985-ben a MM Pedagógusképző Osztálya és a Népművelési Intézet közösen hirdethette meg Martonvásáron a tanítóképző főiskolák és óvónőképző intézetek népi játék—gyermektánc speciális kollégiuma vezetőinek konferenciáját. A kiadott program az évtizedek alatt többször hangoztatott gondolatokkal indult: "Az utóbbi években ismételten és nagy hangsúllyal vetődött fel az iskolai népi játék- és néptáncoktatás kérdése. A néphagyományok ismerete az anyanyelvi kultúra fontos része, a tánc pedig mint közösséget, emberi arculatot formáló tevékenység a nevelés jó eszköze és az általános mozgáskultúra alakítója, fejlesztője lehet. Nagy előrelépést jelentene a témában, ha a tanítóképző főiskolák és az óvónőképző intézetek leendő pedagógusainak képzésében, egyelőre fakultatív speciál kollégiumok keretében bevezethető lenne a népi játék- és néptáncoktatás. Néhány helyen már van erre szép példa és jó kezdeményezés (Szarvas, Szekszárd, Baja, Budapest stb.)." A konferencia résztvevői megismerkedhettek a kísérleti első és második osztályos tanmenettel és az ehhez kapcsolódó gyakorlattal is. Az 1986-ban ismét jól sikerült konferencia után az ügy folytatása remélhető... Biztatást ígér az is, hogy Zsolnai József "képességfejlesztő" kísérleti iskoláiban tanítanak táncot.

Ha az iskolai oktatásban szervezeten általában nem is szerepel a mozgáskultúra, a gyermektánc-mozgalom, de az amatőr művészeti mozgalom részeként, az ún. közművelődés keretei között él és fejlődik. Különböző nagy sikerű rendezvények (Országos Gyermektánc antológiák a többeszes nézőterű Sportcsarnokban stb.) sikere azonban nem feledtetheti, hogy az ország általános iskolás korú gyermekei nagyobbik felének mozgáskultúrája szegényes, nevelésükben nem kap helyet az anyanyelvi kultúra részeként a tánc. Jó lenne, ha a szakemberek több évtizedes törekvésének eredményeként lehetőleg minden óvodás és iskolás gyermek — a közoktatási alapellátás rendszerében — megismerkedhetne a nemzeti mozgáskincs alapjaival. A közeli és távolabbi oktatási tervek kidolgozóira hárul a felelősség, hogy a kodályi koncepció szellemében ez a tevékenység is beilleszkedjék a felnövekvő nemzedék nevelési programjába.